

'משנל אל דל' - מהפכים נדרשים אצל אוכלוסיות מודרות

גיליון זה עוסק בסוגיה שהיא, מבחינות רבות, סוגיה ראשונה במעלה בחברה הישראלית, אולי אף חשובה יותר משאלות הביטחון המידיות: השילוב בחיי הכלכלה של אוכלוסיות שמסיבות תרבותיות, פוליטיות ואחרות תורמות רק באופן מוגבל לכלכלת המדינה. הכוונה בעיקר לאוכלוסייה היהודית החרדית (שבעיקר הגברים בה נמצאים בתת-עסוקה) ולאוכלוסייה הערבית והבדואית (שבעיקר הנשים בה נמצאות בתת-עסוקה). בעיה נוספת הנדונה כאן באותו הקשר – שילובם בעבודה של מי שנחשבו בעבר קשישים, אנשים מעל גיל עבודה, המסוגלים להוסיף למשק תוספת גדולה מכישוריהם ומיכולותיהם.

השילוב החלקי בלבד של פלחי אוכלוסייה גדולים אלה בעולם העבודה בארץ גורם הפסד עצום ויש לו השלכות קשות לשני הצדדים: חברת הרוב מפסידה כוח עבודה שבלמוד ובהכשרה מתאימים היה עשוי לקדם את הכלכלה, להגדיל את התל"ג ולהשפיע על ההכנסה לנפש; ה'מיעוטים' שאינם עובדים או עובדים בעבודות בלתי מתאימות או דלות שכר נותרים בשולי החברה, סובלים מרמת חיים נמוכה ומתחושת ניכור ושוליות. כל מגזר מקופח או מודר נושא עמו את בעיותיו ואת הטעמים הייחודיים לניכורו: המגזר החרדי ביקש עד לפני שנים אחדות – ובחלקו מבקש גם כיום – להיאחז באורח חיים המאפשר לו להעמיד במרכז את 'לימוד התורה' ולהתבצר מאחורי חומת התבדלות. הטבות מפליגות, מענקים וכספים שהמטירו עליו ממשלות ישראל בעשרות השנים האחרונות, חיזקו אותו בהתבצרותו. המגזר הערבי סובל מאפליה במשאבים ובטיפוח מרכזי תעשייה, רשת תחבורה ותשתית עירונית; מסיבות שונות, ההישגים הלימודיים במגזר הערבי נופלים מאלו של האוכלוסייה היהודית; גם ההשקפות התרבותיות-דתיות של חברה שמרנית מגבילות, כך נראה, את יציאתן לעבודה של נשים ערביות. לגבי האוכלוסייה השלישית שאנו עוסקים בה כאן – אנשים מעל גיל העבודה המקובל – המניעה לשילובם היא בעיקר השקפות שהתיישנו על רמת תפקודם של גילאים מבוגרים.

בגיליון זה נדונה התרופה העיקרית לבעיה החברתית-כלכלית: פיתוח השכלה לרמותיה, לסוגיה ולענפיה. אחרי שני מאמרים כלליים, של רינה לאור וגילה שורץ-שחר, העוסקים בתוכניות בסיסיות לשילוב בתעסוקה, הגיליון מתמקד באוכלוסייה החרדית. בצלאל כהן עומד על הדילמות העיקריות המלוות את כניסתם של חרדים לעולם העבודה בישראל, לשירות צבאי ולמערכות אחרות: האם לשמור בקנאות על בידול או ליצור דו-קיום תוך שמירה על הזהות הדתית-חרדית? שירלי מרום כותבת על ה'צינור' הכמעט הכרחי של כניסת חרדים לעולם העבודה: שירות צבאי הכרוך בהכשרה מקצועית. אסף מלחי משרטט בכישרון ובידענות את תהליכי האקדמיזציה של

החברה החרדית. מעיין שחף הוא יזם חינוכי יצירתי ובאמתחתו הצעות, שמעט מהן גם מיושם, לסלילת דרכם של גברים ונשים ממגזר זה ללימודים אקדמיים על ידי מכינות מתאימות ומסגרות ייחודיות להשלמת בחינות הבגרות. פוטנציאל הלימוד וכישרון הלימוד הטמונים בחברה החרדית הם עצומים, ואם ינוצלו לעיסוק במקצועות מועילים, הם יקפיצו את המשק ואת החברה הישראלית לגבהים חדשים. הוקדש גם מקום למצבן המיוחד ולעמדותיהן של נשים חרדיות עובדות – בהשוואה ללא-עובדות וללא-חרדיות עובדות (ליאת קוליק). לא פחות מסקרנים הם המאמרים העוסקים בהכשרות ייחודיות במגזר החרדי – מסגרות לימוד שהן לא פחות ממהפכה בחשיבה של מגזר זה: רועי כנען כותב על מסגרת להכשרת מורים ועוסקים בחינוך מסוגים שלא נודעו בו עד עתה, ורבקה ורדי כותבת על בית ספר חרדי ללימודי אמנות. מאיר פיאלקוף סוקר עבורנו ספר מעניין, העוסק בנושא המרכזי שלנו: מעמד ביניים חרדי.

הסוגיה של המגזר הערבי נדונה כאן בעיקר מהיבט הקידום של ידיעת העברית, שהוא מכריע ביותר לאפשרויות השתלבות בעבודה (שירלי מרום ושרה גולן). בנושא 'הזקנים החדשים' – כל אותם בני שישים ושבעים ומעלה שרובם כיום נמצאים במצב בריאותי טוב או סביר ומסוגלים לתרום למשק כעובדים בשכר וכמתנדבים – אנו מפרסמים מאמר מאלף ומפורט של זאב גולן, שחישב ומצא כי הכלכלה הישראלית יכולה לצמוח באופן משמעותי אם תשתמש באוצר, המבוזבז ברובו עד כה, של עבודת הגילאים המבוגרים. פרופ' ראובן פירשטיין ואנשי המכון שלו מפרסמים מאמר המאיר את בעיית 'הזקנים' מבחינתה של אוכלוסייה זו עצמה: השקיעה בחיים פנסיונריים נוחים כביכול כרוכה בסכנת 'שקיעה' והתנוונות, והם מציעים דרכים לגאול את הקשישים משקיעה זו ולשמור על חיוניותם הנפשית והאינטלקטואלית.

צביקה אמיר, יחד עם חיים פורטנוי, הוא מעין שגריר בארץ לפרויקט עולמי של 'סקר מיומנויות מבוגרים'. הסקר בודק את הרלוונטיות של החינוך הניתן בארצות שונות לכישורים הנדרשים כיום בתחומי האוריינות, יכולת החישוב והשימוש במחשב. מסתבר שבארצות מפותחות כארצות הברית וארצות דרום אירופה מה שמוקנה בבית הספר רחוק מלספק את צורכי העולם הכלכלי העכשווי; היפנים, הקוראנים והסקנדינאווים מיטיבים הרבה יותר ללמד וללמוד.

ועוד אנתנו ידיעות על גישות חדשות שמפתחים המתנ"סים ביחס לאוכלוסיות הסובלות ממגבלות שונות (שרון גרין ואורי מרכוס); רחל טוקטלי סוקרת עבורנו כתב עת הונגרי לחינוך מבוגרים, ואנחנו חותמים בידעיות ותקצירים מתוך פרסומים שונים על חינוך מבוגרים בעולם.

קריאה מהנה!

העורך